

Smådalarö krog på Krogholmen 1700 – 1800-talet

Det första man vet om Smådalarö Krog som låg på Krogholmen är att den brändes ner av ryssarna 1719.

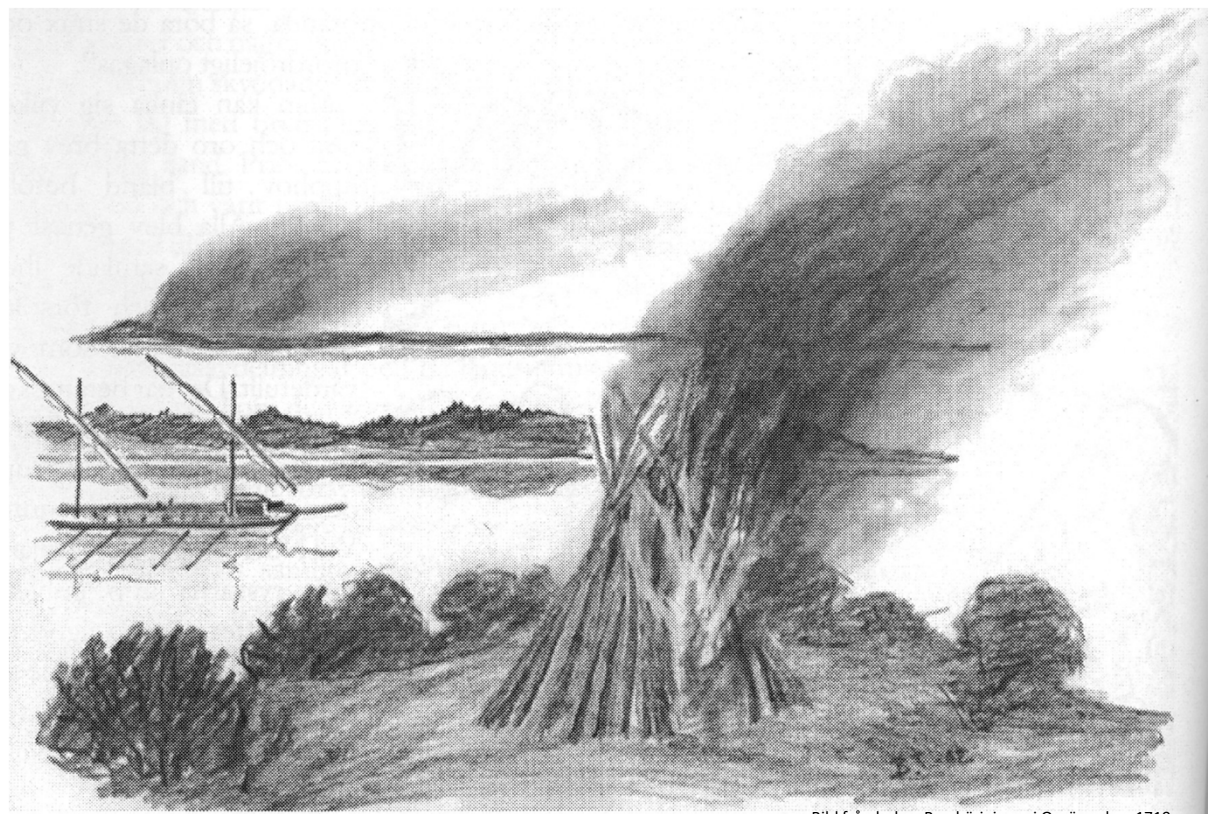

Bild från boken Rysshärjningar i Ornö socken 1719

Krogen bestod av två stugor med fönster och spis, en stor murad källare och fähus med foderlada.

Troligen bodde krögarfamiljen i den ena stugan och i den andra serverade man gästerna mat, öl och brännvin.

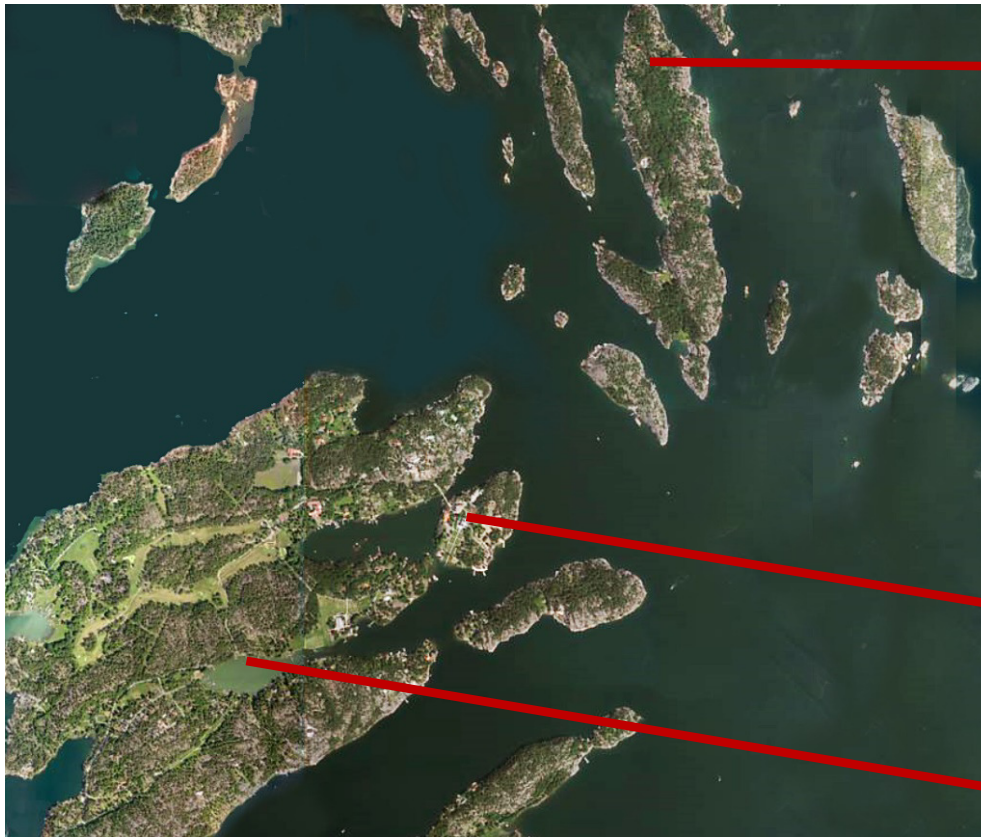
Visar hur det kunnat se ut

Bild från boken Rysshärjningar i Ornö socken 1719

Huvuddelen av den ryska galärflottan med befälhavaren amiral Apraxin hade på förmiddagen den 15 juli slagit läger på Stendörren strax norr om Smådalarö. Man förstår att folket på Smådalarö var skräckslagna.

Lägret var strategiskt placerat för ett anfall mot Stockholm och på lagom avstånd från Dalarö Skans.

Det var på Stendörren som Apraxin höll krigsråd och beslöt att skicka ett antal skärbåtar med femhundra man mot Baggensstaket och det var också härifrån anfallet mot Stor Dalarö planerades.

Stendörren

Bild från boken Rysshärjningar i Örnö socken 1719

Krogholmen

Smådalarö

På Stendörren finns rester av lägret kvar i form av ryssugnar, minst 14 stycken.

Ugnarna är uppbyggda av natursten, ofta i anslutning till en bergvägg, som fick utgöra den ena väggen. Botten utgjordes av en flat stenyta. En eld gjordes upp på botten av ugnen som senare rakades ihop längst bak i ugnen. Mjöl blandat med vatten utplattades till tunna kakor, som sedan lades på på den heta flata stenen för att gräddas.

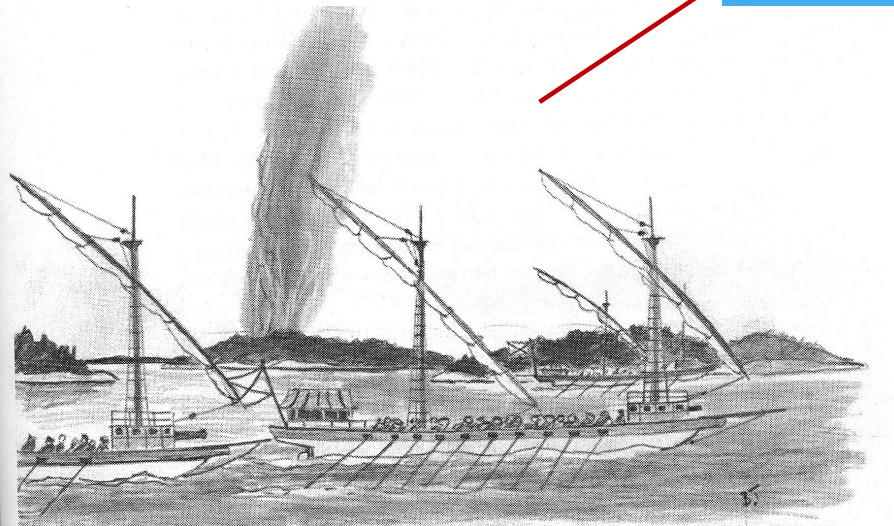

Bild från boken Rysshärjningar i Ornö socken 1719

Tyresö gods lät upprätta noggranna förteckningar på den skada som ryska galärflottan hade åstadkommit och vad man tagit med sig.

Därför vet vi att ryssarna tog med sig fönster, spisar, lås och beslag från Krogens två stugor innan de tände på.

Härutöver brändes värdefull ek, tall och lövskog på Krogholmen.

Krogen låg troligen vid Hemviken och på den plats där Strandvillan tidigare låg.

Mandråparsundet

Sundet benämns Mandråparsundet.

Här har en lots av misstag vådaskjutits ihjäl då han sov på marken. Hans uppstickande huvud uppfattades som en säl.

Krogen återuppbyggdes av Gyldener 1745 – 1750. Den ingick tillsammans med Stora Dalarö Krog, Jutholmens Krog och Ekholmens krog i den krog – och brännerirörelse som Gyldener låtit bygga upp.

Gyldeners krogar låg bra placerade längs segellederna in till Stockholm.

Ekholmens krog låg i det trånga sundet mellan Älgö och Ingarölandet som sista anhalt innan fartygen nådde fram till Baggensfjärden.

Smådalarö Krog var ett välkommet stopp för fiskefolket från öarna i yttre skärgården.

De lade till där för en färdsup eller fiskesup på sin hemresa från Stockholm, där de sålt sina fångster och kanske bytt till sig säd mot saltad strömming.

Kvarnen fick en stor betydelse för krogen.

Här kunde skärgårdsbefolkningen få sin brödsäd mald.

Men väntan på kvarntur kunde ibland bli lång och då blev Smådalarö Krog en självklar mötesplats.

Kvarnen fick också en annan betydelse som sjömärke och vägvisare till krogen.

KRÖGARE OCH FISKARE SOM BOTT PÅ KROGHOLMEN

Krögare

I husförhörslängder är inte någon speciell krögare upptagen som boende på Krogholmen förrän 1764, då en krögare Ekström är antecknad.

Året efter hade en krögare Hallgren med en son och fyra döttrar tagit över krogen.

En notering finns om att torparen Nils Ersson under åren 1786 – 1788 arrenderade krogen.

Därefter övertog bonden Lars Olsson med hustru Anna krogen.

De stannade till 1800 då de gav sig iväg till Ornö.

Genom Anders Bergs gårdsdagbok 1811 – 1818 vet vi att storbåtarna hämtade ved från Mörtö Bunsö och Kvarnön till Smådalarögård och krog.

Fiskare

I husförhörslängder från 1860 – talet benämns Krogholmen som Fiskarholmen. Fiskare är nu upptagna som boende på Krogholmen. Detta kan vara förklaringen till namnbytet till Fiskarholmen men kyrkan tyckte nog också att det lät bättre.

Det officiella namnet som Lantmäteristyrelsen använde var Krogholmen ej Krogarholmen.

År 1863 bosätter sig fiskare Österberg med hustru och två barn tillsammans med pigan Hedvig Sollerman på Krogholmen.

Fiskare Österberg med familj kom från Nämdö.

Ett år senare kommer fiskardrängen Ludvig Östman.

Pigor och fiskardrängar avlöser varandra fram till 1878 då fiskare Österberg med familj utflyttar.

År 1879 flyttar fiskare Gustaf Teodor Eklund med hustru och två barn på 3 år och 13 år från Ingarö till Krogholmen.

Äldste sonen Carl Gustaf flyttade 1887 till Nämdö men återkommer med hustru och två barn till Krogholmen och är noterad som inneboende hos sina föräldrar.

År 1899 flyttar Carl Gustaf med hustru och sex barn från Krogholmen.

Fyra av barnen är födda på Krogholmen, en dotter 1891, en son 1894, en dotter 1896 och en son 1897.

Det finns inte noterat när Carl Gustafs föräldrar med andra sonen utflyttade.

År 1901 bosätter sig fiskaren Karl August Ahlgren med hustru och en dotter på Krogholmen..

Fiskare Ahlgren med familj stannar till 1905 då de utflyttar till Ornö.

Kalle Ahlgren var en mycket duktig och omtyckt fiskare vars namn lever kvar på Ornö.

Uttrycket att göra en "Kalle Ahlgrenare" används fortfarande.

År 1906 arrenderar fiskaren, Otto Edvard Lind från Tyresö Krogholmen och bosätter sig där med hustru och nyfödd dotter.

Året efter återflyttar familjen till Tyresö.

1600-tals grevinna öppnar sjömanskrog

Marie Sophie Oxenstierna född de la Gardie

1600-talsgrevinna
öppnade sjömanskrog.

I den lilla festskrift som utgivits med anledning av Höganäsbolagets 200-årsjubileum erinras om den märkliga kvinna som under 1600-talet var den mest framgångsrika företagaren på de skånska stenkolsfälten.

Det var grevinnan Marie Sophie Oxenstierna, född de la Gardie, dotter till Ebba Brahe, som genom förvärfv av Krapperups gård och gods kom i besittning av flera tidigare sporadiskt bearbetade kolfyndigheter och nästan omedelbart satte i gång med att utnyttja dessa. Under 1600- och 1670-talen bröt hon mer kol än någon annan. Hon var också en av sin tids mest framträdande kvinnogestalter, under en följd av år drottning Kristinas käraste närmaste förtrodda väninna.

Intresset för affärer grep grevinnan Marie Sophie när hon oväntat fick ta hand om utredningen av makens bo med gods och gårdar och ägodelter spridda över nästan hela det dåtida svenska väldet. Det var också faktiskt "modern" för kvinnor på den tiden att göra affärer. Männen voro ute och krigade, och kvinnorna måste ofta själva genom egna initiativ skaffa rörliga medel för de ståndsmässiga hushållen.

Grevinnan skaffade sig 1661 bergskollegii privilegium på att driva en kopparhammare i Vättinge ström, fallet mellan Flaten och Albysjön.

Tre år senare fick hon kungligt privilegium på ett vantmakeri — en klädesfabrik — och 1665 skaffade hon sig privilegium på faktori, pappersbruk och oljeslageri. Ett par år senare övertog hon kontraktet att försä fyrarna vid Nidinge, Kullen och Falsterbo med kol från sina skånska gruvor, och 1672 utvidgade hon de kontraherade leveranserna till Ölands fyrar.

Samtidigt drev hon handel som om hon ägt ett affärshus. Hon köpte och sålde pottaska, och hon exporterade gotländska bräder till Spanien. En icke helt obetydlig blinkomst hade hon dessutom från Dalarö krog, en av den tidens mest frekventerade sjömanskrogar.

hon byggde säteri, samt skogar och hemman ända ned till Sandemar och Dalarö, vars krog synes ha varit en ej föraktlig inkomstkälla.

Andra egendomar

En icke helt obetydlig inkomst hade hon hade hon dessutom från Dalarö krog, en av den tidens mest frekventerade sjömanskrogar